

Kamusal Mekânda Taktiksel Uygulamalar: İzmir Örnekleri

ÇALIŞMADA "KAMUSAL ALANLARDAKİ PLANSIZ MÜDAHALELER PLANLAMA SÜRECİNDE KATILIMCILIĞIN ARTIRILMASINDA BİR ARAÇ OLARAK KULLANILABİLİR Mİ" SORUSUNDAN YOLA ÇIKILARAK 'TAKTİKSEL KENTLEŞME' UYGULAMALARI DEĞERLENDİRİLMİŞTİR. TAKTİKSEL KENTLEŞME DAHA CANLI YAŞANABİLİR VE KULLANICI DOSTU KAMUSAL ALANLAR ÜRETME POTANSİYELİ TAŞIMAKTADIR

Esra Kut Görgün, İgi Atay Kaya

ÜSTTE Los Angeles'da çalışmayan telefon kulübesinin kamusal kitaplığa dönüşümü (Douglas, 2014) (Resim 1)

SAĞ ÜSTTE San Francisco'da oturma birimleri (Mould, 2014) (Resim 2)

Gerilla bahçeciliği örneği (Lydon v.d., 2011) (Resim 3)

Renkli ip kullanılan bisiklet park yeri (Mould, 2014) (Resim 4)

Kentteki mekânsal müdahaleler bazen karar vericiler tarafından planlı gerçekleşir, bazen de ihtiyaç, estetik, tedbir almak gibi amaçlarla farklı aktörler tarafından ve planlanmadan hayata geçirilir. Yönetici kararları beklenmeden küçük ölçekte gerçekleşen mekânsal müdahaleler 'Kendin Yap Kentleşmesi' veya 'Taktiksel Kentleşme' olarak bilinmektedir. Mekâna oturma alanları ekleme, bitkilendirme, renklendirme gibi örnekleri bulunmaktadır. Bu uygulamaların planlama ve mimarlık gibi çeşitli disiplinlerin uygulama sürecine katkı koyması beklenirken yasal ve teknik sürece olumsuz etkilerden kaçınması gerektiği de vurgulanmaktadır. Özellikle dünyada yaygın olan bu eylemlerin bazıları izinsiz olarak özel mülkiyetlerde görülse de çoğu kamusal alanda yer almaktadır. Kamusal alanlara dikkat çekmeyi isteyen çalışma, kullanıcıların oluşturduğu taktiklerin farkına varmak amacıyla öncelikle kavramsal yaklaşımları ve özelliklerini incelemekte, ardından uygulama örneklerini aktarmaktadır. Araştırma çeşitli İzmir örneklerini aktörler ve süreç açısından ele almıştır. İncelenen örnekler kedi evleri, duvar ve merdiven boyama, uyarı levhaları, farkındalık etkinlikleri ve oturma birimlerini kapsamaktadır.

Taktiksel Kentleşme

Kamusal açık alanlarda mekânsal oluşumlardan bazıları planlama dışı ya da karar vericilerden bağımsız gerçekleşir. Yakınlarda yaşayanlar tarafından temizlenip yenilenen parklar, boyanan merdivenler, kaldırımlara

yerleştirilen bariyerler bunların örnekleridir. Sadece orayı kullananların değil diğer aktörlerin de katıldığı müdahaleler de bulunmaktadır. Bazı uygulamalar ihtiyaç gereği yapılırken bazılarının amacı kente estetik katmak, yeşil alan azlığına dikkat çekmek veya yayalar için düzenlenen mekânlar oluşturmaktır. Aktörlerin ve uygulama amaçlarının çeşitlilik gösterdiği bu hareketler, 'Kendin Yap Kentleşmesi' (DIY Urbanism) ya da 'Taktiksel Kentleşme' (Tactical Urbanism) adıyla bilinmektedir.

Kentteki sorunların çözümü için genellikle mekanın kullanıcıları tarafından gerçekleştirilen, çoğunlukla geçici, küçük ölçekli, düşük maliyetli, işlevsel ve izinsiz müdahaleler olarak tanımlanan bu hareketler kent mekanı üretim sürecine dahil olmaktadır (Benner, 2013; Douglas, 2014; Pfeifer, 2013; Fabian & Samson, 2015; Lydon & Garcia, 2015; Sawhney v.d., 2015; Talen, 2015). Diğer bir tanıma göre ise mekansal tasarım ve planlamada uzmanlaşmamış kent aktörlerinin kentin işlevsiz alanlarını yenileyip canlandırmasıdır (Deslandes, 2013; Scaff, n.d.). Bazen aktivist eylemler olarak algılanırken (Shepard, 2014; Sawhney v.d., 2015; Spataro, 2015) bazen de mekan üretimine katılımcılık olarak değerlendirilen (Iveson, 2013; Fabian & Samson, 2015) bu müdahalelerin kenti daha yaşanabilir kılabileceği düşünülmektedir (Lydon v.d., 2011).

Taktiksel kentleşmenin özellikleri (a) değişimi teşvik eden aşamalı bir yaklaşımı olması, (b) yerel çözümler sunması, (c) kısa süreli ve gerçekçi

beklentileri karşılması, (d) risklerinin düşük ödülleri yüksek olması, (e) sağladığı örgütsel kapasite ile kurumlar, sivil toplum kuruluşları ve vatandaşlar arasında sosyal sermayeyi geliştirmesidir (Lydon v.d., 2011). Bu özelliklere ek olarak katılımcılarının taktik ve stratejilerle kent hakkını karşılayacakları öne sürülmektedir (Sawhney v.d., 2015; Talen, 2015); ki bu da kentteki katılımcılıktan uzak ve kentlileri dahil etmeyen süreçler için olumludur (Finn, 2014-1). Planlama sürecine entegre edilebilmeleri daha katılımcı ve insan merkezli şehir planlamayı sağlama açısından önemlidir (Fabian & Samson, 2015; Lydon & Garcia, 2015; Sawhney v.d., 2015). Taktiksel kentleşme çoğunlukla mahalleliler tarafından yapılmaktadır. Onların kendi ihtiyaçlarını en iyi bildikleri düşünülerek kamusal alanların şekillenmesine faydalı olmaları beklenmektedir (Sawhney v.d., 2015). Geleneksel planlama süreçleri ve bürokrasinin yerelin ihtiyaçları açısından kısıtlılıkları bu gibi esnek uygulamalara olan talebi arttırmaktadır (Pfeifer, 2013). Özellikle resmi kurumların henüz çözemediği konularda yerel halkın çabalarıyla bazı düzenlemeler yapılmaktadır (Iveson, 2013; Gamez & Sorensen, 2014). Bu sayede kentlilerin gündelik hayatlarına ve yaşam çevrelerine katkı koyabilecekleri platformlar oluşmaktadır (Enigbokan, 2015) ve sosyal ilişkiler güçlenmektedir (Fabian & Samson, 2015; Lydon v.d., 2011; Strzelecka v.d., 2010).

Çoğu örnek kamusal mekân üretimine katkı sağlasa da bazı uygulamaların planlama ve tasarımın resmi işleyişiyle çelişebileceği de düşünülmelidir (Finn, 2014-2). Yasal süreçlere uyum sağlayabildikleri süreçte mimarlık ve planlama gibi disiplinler için fırsat yaratabilmektedirler (Benner, 2013; Pfeifer, 2013; Fabian & Samson, 2015). Amerika ve Avrupa'daki bazı kentlerde resmi süreçlere dâhil edilmişlerdir (Pfeifer, 2013; Sakal, 2015).

Taktiksel Kentleşme Uygulamaları

Dünyanın çeşitli yerlerinde taktiksel kentleşme uygulamaları görülse de bir kısmı henüz bu şekilde adlandırılmamıştır. Bu çalışma adlandırılan örnekleri incelemiştir.

Taktiksel kentleşme çoğunlukla kamusal alanda, bazen de boş bulunan özel arazilerde izinsiz olarak gerçekleşmektedir. Özel araziye yapılan örneklerde Los Angeles ve New York'ta gerilla bahçeciliği (Douglas, 2014; Finn, 2014-2; Shepard, 2014) ve Teksas Dallas'ta Better Block (daha iyi parseller) projesi (Benner, 2013; Pfeifer, 2013) bulunmaktadır.

Kamusal alanlarda uygulanan taktiksel kentleşme örnekleri ise daha çeşitlidir. Bunların incelenmesi sonucunda mahalleliler, aktivist gruplar, özel girişimciler, kamu kurumları ve üniversiteler tarafından hayata geçirildiği görülmüştür. Bu aktör gruplarının işbirliği yaptığı örneklerde Los Angeles' da çalışmayan telefon kulübesinin kamusal kitaplığa dönüşümü (Resim 1), North Carolina Raleigh'te gerilla yön bulma işaretleri, Carlsberg'de açık sanayi alanlarının oyun alanı olarak kullanımı ve birçok Amerikan şehirlerindeki sokak fuarları yer almaktadır (Benner, 2013; Douglas, 2014; Fabian & Samson, 2015; Lydon v.d., 2011).

Taktiksel kentleşme uygulamalarının amaçları da çeşitlidir. İhtiyaç doğrultusunda yapılan uygulamalara San Francisco'daki kent mobilyaları (Resim 2) (Mould, 2014) örnek verilebilir. Bunun yanında kamusal alan azlığına ve araçların işgaline karşı bir tepki olarak yapılan New York'ta, San Francisco'da ve Philadelphia'da yol üzeri parkları (parklets) yer almakta (Talen, 2015) yeşil alan azlığına tepki olarak ise gerilla bahçeciliği (Resim 3) (Lydon v.d., 2011) örnekleri bulunmaktadır. Rusya'da alt geçitlerin sanat galerisine dönüştürülmesi (Enigbokan, 2015), bisiklet parklarının renkli iplerle örülmesi (Resim 4) (Mould, 2014) örnekleri ise mekâna estetik katma amacı ile yapılmıştır.

Örneklerde taktiksel uygulamaların amaçlarının aktörlerce şekillendiği görülmektedir. Aktivist grupların katıldığı yol üzeri parkları ve uyarı levhaları gibi örneklerde daha çok tepki verme amacı ve estetik kaygı bulunurken, mahallelilerin dâhil olduğu park yenileme ve oturma alanları gibi örneklerde ise mekânsal ihtiyaçların karşılanmaya çalışıldığı görülmektedir. Bunların yanında özel işletmelerin yaptığı satış mekânları gibi ticari

amaçlı örnekler de bulunmaktadır. Dünya'da sıkça yer alan örneklerin aslında Türkiye'de de mevcut olduğu ancak bunların birer taktik olarak farkında olunmaması dikkat çekmektedir. Konuya tez çalışmasında yer veren Ali Sakal İstanbul'un kentsel mekânlarında kendin yap kentleşmesi taktiklerini incelemiştir. Bunlardan biri Çengelköy'deki durağan bir sokakta duvarların girinti çıkıntılarına raflar eklenerek yaratıcı bir şekilde kitapçıya dönüştürüldüğü örnektir. Kitapçı taktiksel uygulaması resmi izin ve prosedür sürecine gerek kalmadan yapı sahiplerinin izinleri ile ortaya çıkmış ve önceden kapalı duvarların hapsettiği bir sokağın bu şekilde dönüştürülmesi kullanıcılar tarafından benimsenmiştir ve yasaların zorunluluklarını uygulamaya geçirmemiştir (Sakal, 2015). İstanbul örneğinin dışında Türkiye'nin diğer şehirlerinde de merdivenden köprüye, otobüs durağından otopark bariyerine kadar çeşitli kendin yap kentleşmesi uygulamaları bulunmaktadır (Atay Kaya & Kut Görgün, 2017).

İzmir Örnekleri

İzmir; kamusal alanların sıkça ve çeşitli gruplarca kullanıldığı bir kenttir. Bu kentte yaşayanlar kentsel kararlara ve

Taktik 1	Kedi Evi		
Yer	Buca, İnkılap Mahallesi	Karşıyaka, Donanmacı Mah.	Karşıyaka, Mavişehir Mah.
Aktörler	Mahalleliler, ticari işletmeler, belediye, öğrenciler	Ticari işletmeler	Belediye
Taktik 2	Duvar ve Merdiven Boyama		
Yer	Bornova, Yakaköy	Seferihisar, Sığacık Mah.	Balçova, Çetin Emeç Mah.
Aktörler	Mahalleliler, belediye		
Taktik 3	Kamusal Farkındalık İçin Aktiviteler		
Yer	Konak, Kemeraltı	Konak, Alsancak	Konak, Plevne Bulvarı
Aktörler	Sivil toplum örgütleri	Sivil toplum örgütleri, mahalleliler	Sivil toplum örgütleri, belediye
Taktik 4	Uyarı Levhası		
Yer	Torbalı	Foça	Karşıyaka, Yalı Mah.
Aktörler	Mahalleli	Sivil toplum örgütleri, mahalleliler, belediye	Mahalleli
Taktik 5	Oturma Yerleri ve Banklar		
Yer	Bornova, Kazım Dirik Mah.	Bornova, Barbaros Mah.	Bornova, İnönü Mah.
Aktörler	Mahalleliler		

özellikle kamusal alanları ilgilendiren süreçlere dâhil olmaya ilgililerdir. Bu katılımı gerek 'Kent Konseyi' gibi resmi yollarla gerekse doğrudan mekâna müdahale ederek yapmaktadırlar. İzmir'deki tüm örneklerin aktör ve süreçleri bakımından incelenmesi ekip, zaman ve yeterli bilgiye ulaşamama gibi kısıtlılıklar sebebiyle oldukça güçtür. Bu nedenle çalışma kapsamında kentte sıkça karşılaşılan 5 taktik seçilerek her taktikten 3'er örnek aktarılmıştır (Tablo 1). Araştırmada internet taraması, gözlemler ve çevredekilerle yapılan görüşmeler yolu ile bilgi toplanmış ve fotoğraflar çekilmiştir.

İncelenen ilk taktik grubu olan kedi evleri kentin pek çok parkında ve sokağında görülmektedir. Buca, İnkılap Mahallesi'nde önce mahalleli bir kadın, parkta oldukça fazla olan kediler için kendi imkânları ile barınak yapmıştır (Resim 5a). Mekânda dikkat çeken bu müdahale parktaki satıcıların da desteği ile başka yere de konumlanmıştır.

Ayrıca okul projesi kapsamında öğrencilerin katılımı ile bir barınak daha eklenmiştir. Bununla birlikte kamusal bu ihtiyaca vatandaşların çözüm getirmesini fark eden ilçe belediyesi tarafından da aynı parka başka kedi evleri yapılmıştır. Bunun dışında Karşıyaka'da ticari işletmelerin (Resim 5b) ve belediyenin yaptığı örnekler de mevcuttur (Resim 5c).

İkinci grup taktiklerde kamusal mekânlarda estetik amaçlayan taktikler bulunmaktadır. Bunlar; sokakları renklendirmek amacı ile duvar ve merdiven boyama, duvarlara saksılar asma gibi taktiklerdir. Bu taktiklere belediyelerin de destek verdiği gözlemlenmektedir. Örnekleri arasında Yakaköy' de Bornova Belediyesi'nin, Sığacık' ta İzmir Büyükşehir Belediyesi ve Seferihisar Belediyesi'nin ve Çetin Emeç Mahallesi'nde Balçova Belediyesi'nin desteklediği taktikler bulunmaktadır.

Üçüncü taktik grubu genelde sivil toplum örgütleri tarafından kentte

SOLDA İzmir'deki Taktiksel Kentleşme Örnekleri (Tablo 1)

SOL ALTTA Kedi evleri a. Buca, İnkılap Mah. (Esra Kut Görgün) b. Karşıyaka, Donanmacı Mah. (İlgi Atay Kaya) c. Karşıyaka, Mavişehir Mah. (İlgi Atay Kaya) (Resim 5a, 5b, 5c)

SAĞ ÜSTTE Oturma yerleri ve banklar a. Kazım Dirik Mahallesi (Büşra Arslan) b. Barbaros Mahallesi (Büşra Soylu) c. İnönü Mahallesi (E. Taha Ölmez) (Resim 6a, 6b, 6c)

bir farkındalığa işaret eden örnekleri içermektedir. Kemeraltı'nda 'Geçici Müdahale Platformu'nun atölye, heykel gibi sokak sanatı çalışmaları kamusal alan farkındalığına yönelik olarak gerçekleştirilmiştir (Url 1). Mahallelilerle sivil toplum kuruluşlarının düzenlediği 'Ayda Bir Gün Sokak Bizim' etkinliği (Url 2) ve Plevne Bulvarı'nda aktivist gruplar ya da kar amacı gütmeyen topluluklar ve belediye işbirliğinde düzenlenen 'Otomobilsiz Kent Günü' etkinliği (Url 3) ise sürdürülebilir ulaşım seçeneklerinin desteklenmesine yönelik farkındalık oluşturmayı hedeflemektedir.

Kamusal mekândaki günlük kullanımlarda yer edinen uyarıcı levhalar dördüncü taktik grubu olarak ele alınmıştır. Torbalı'da, hemzemin geçide yaklaşılırken bir yavaşlama levhasının bulunmadığını fark eden bir mahalleli geçit uyarı levhasının altına 'Yavaş Git' yazısı yapıştırmıştır (Url4). Foça'da ise engelli vatandaşların fotoğraflarının yer aldığı uyarı levhaları,

taşıt sürücülerini yol ve kaldırım işgalleri yapmamaları konusunda uyarması amacı ile sivil toplum örgütleri, mahalleliler ve belediye işbirliğinde gerçekleştirilmiştir (Url 5). Karşıyaka'da mahalleliler tarafından yerleştirilen bir levha ise parka tuvaletini yapanları uyarmaktadır.

Beşinci taktik grubu olan oturma yerleri ve banklar özellikle komşuluk ilişkilerinin güçlü olduğu mahallelerde gözlenmiştir. Bornova'da Kazım Dirik (Resim 6a), Barbaros (Resim 6b) ve İnönü Mahalleleri'nde (Resim 6c) kent mobilyalarının eksikliğine kendi imkânları ile müdahale eden mahalleliler oturma birimleri ve banklar oluşturmuşlardır. Kendi ihtiyaçlarını en iyi bildikleri düşünülerek kamusal alanların şekillenmesine müdahalelerin en iyi örnekleridir.

Değerlendirme ve Sonuç

İncelenen İzmir örnekleri küçük ölçekli olma, işlevsellik, düşük maliyet, izinsiz olma, kamusal bir sorunu veya ihtiyacı karar verici kurumları beklemeden çözme ve kentsel estetik katma gibi nitelikleri taşımaktadır. Kente taktiksel müdahalelerin aktörlerinin ve amaçlarının örneklerde olduğu gibi çeşitli olması kamusal mekânda kullanıcıların yer edinme taleplerini anlamak açısından önemlidir.

Kentlerde özellikle kamusal alanlardaki profesyonel olmayan aktörlerce yapılan taktiksel uygulamaların hem olumlu hem olumsuz yanları bulunmaktadır. Olumlu yanları mekânın kentliler tarafından sahiplenilme potansiyelini artırması, sorunların uzun prosedürleri beklemeden pratik ve hızlıca çözülmesi, ihtiyaç karşılama, estetik katma ve farkındalık yaratma gibi amaçları gerçekleştirilmesi, kamusal alanların daha canlı, yaşanabilir ve kullanıcı dostu olmasını sağlamasıdır. Olumsuz yanları ise herkese hitap etmeme olasılığı, resmi planlama ve tasarım kararlarıyla çelişme ihtimali, noktasal ve parçacıl uygulamaların bütünlükle uyumsuzluğu, uygulamaya geçirecek kaynak bulunamama durumu ve yalnızca çıkar amaçlı yapılar riskidir. Bu olumsuzluklar karar verici ve mekân kullanıcılarının ortak karar verdiği ve mümkün oldukça birlikte çalıştığı süreçlerle azaltılabilir. Katılımcı yaklaşımların sözde değil uygulamada yer aldığı bu olumlu taktiksel kentleşme

uygulamalarını kentlerde daha fazla görebilmek, bu süreçlerden ders çıkarmak, mimarlık ve şehir planlama disiplinleri için farkındalık oluşturmak adına girişimlerde bulunmak gerekmektedir. □

Esra Kut Görgün, Araş. Gör., Dokuz Eylül Üniversitesi Mimarlık Fakültesi Şehir ve Bölge Planlama Bölümü

İlgi Atay Kaya, Araş. Gör. Dr., Dokuz Eylül Üniversitesi Mimarlık Fakültesi Şehir ve Bölge Planlama Bölümü

KAYNAKLAR

- Atay Kaya, İlgi & Kut Görgün, Esra (2017), "Kentsel Mekân Üretiminde 'Kendini Yap' Hareketi", Planlama Dergisi (baskıda)
- Benner, Sophia Michelle (2013), "Tactical Urbanism: From Civil Disobedience to Civic Improvement", The University of Texas, Master of Science in Community and Regional Planning
- Deslandes, Ann (2013), "Exemplary Amateurism: Thoughts on DIY Urbanism", Cultural Studies Review, 19(1), 216-227.
- Douglas, Gordon C.C. (2014), "Do-It-Yourself Urban Design: The Social Practice of Informal "Improvement" Through Unauthorized Alteration", City & Community, 13(1), 5-25. <http://doi.org/10.1111/cico.12029>
- Enigbokan, Adeola (2015), "Delai Sam: social activism as contemporary art in the emerging discourse of DIY urbanism in Russia", Journal of Urbanism: International Research on Placemaking and Urban Sustainability, 1-16. <http://doi.org/10.1080/17549175.2015.1029507f>
- Fabian, Louise & Samson, Kristine (2015), "Claiming participation - a comparative analysis of DIY urbanism in Denmark", Journal of Urbanism: International Research on Placemaking and Urban Sustainability, 1-19. <http://doi.org/10.1080/17549175.2015.1056207ff>
- Finn, Donovan (2014-1), "Introduction to the special issue on DIY urbanism", Journal of Urbanism: International Research on Placemaking and Urban Sustainability, 7(4), 331-332. <http://dx.doi.org/10.1080/17549175.2014.959154>
- Finn, Donovan (2014-2), "DIY urbanism: implications for cities", Journal of Urbanism: International Research on Placemaking and Urban Sustainability, 7(4), 381-398. <http://dx.doi.org/10.1080/17549175.2014.891149>
- Gamez, José L.S., & Sorensen, Janni. (2014), "No more waiting for Superman: teaching DIY urbanism and reflexive practice", Journal of Urbanism: International Research on Placemaking and Urban Sustainability, 7(4), 333-350. <http://doi.org/10.1080/17549175.2014.909516>
- Iveson, Kurt (2013), "Cities within the city: Do-it-yourself Urbanism and the Right to the City", International Journal of Urban and Regional Research, 37(3), 941-956. <http://doi.org/10.1111/1468-2427.12053>
- Lydon, Mike & Garcia, Anthony (2015), "Chapter 1: Disturbing the Order of Things. In Tactical Urbanism: Short-term Action for Long-term Change (Lydon and Garcia eds.)", 1-23. Island Press. https://issuu.com/islandpress/docs/lydon_cnu, Erişim Tarihi 21 Şubat 2016.
- Lydon, Mike, Bartman, Dan., Woudstra, Ronald., Khawarзад, Aurash (2011), "Tactical Urbanism: Short Term Action Long Term Change", Vol. 1. The Street Plans Collaborative. https://issuu.com/streetplanscollaborative/docs/tactical_urbanism_vol.1, Erişim Tarihi 21 Şubat 2016.
- Mould, Oli (2014), "Tactical urbanism: The new vernacular of the creative city". Geography Compass, 8(8), 529-539.
- Pfeifer, Laura (2013), "The Planner's Guide to Tactical Urbanism", <https://reginaurbanecology.files.wordpress.com/2013/10/tuguide1.pdf>, Erişim Tarihi 21 Şubat 2016.
- Sakal, Ali (2015), "İstanbul Kentsel Mekânında Gündelik Taktikler" (Yayımlanmamış yüksek lisans tezi) İstanbul Teknik Üniversitesi/ Fen Bilimleri Enstitüsü, İstanbul.
- Sawhney, Nitin., De Klerk, Christo., Malhotra, Shriya (2015), "Civic Engagement through DIY Urbanism and

- Collective Networked Action", Planning Practice & Research, 30(3), 337-354. <http://doi.org/10.1080/02697459.2015.1054662>
- Scaff, Kim. (n.d.), "DIY Urbanism: changing communities, one piece of artwork at a time", http://www.uc.edu/cdc/images/events/diy_urbanism/DIY_Urbanism_Article.pdf, Erişim Tarihi 21 Şubat 2016.
- Shepard, Benjamin (2014), "DIY urbanism as an environmental justice strategy: The Case Study of Time's Up! 1987-2012", Theory in Action, 7(2), 42-73. <http://doi.org/10.3798/tia.1937-0237.14010>
- Spataro, David (2015), "Against a de-politicized DIY urbanism: Food Not Bombs and the struggle over public space", Journal of Urbanism: International Research on Placemaking and Urban Sustainability, 1-17. <http://doi.org/10.1080/17549175.2015.1056208>
- Strzelecka, Marianna., Sorensen, Janni., Wicks, Bruce E. (2010), "The role of place attachment in revitalization of neighborhood parks in East St. Louis", Loisir et Société / Society and Leisure, 33(2), 251-272. <http://doi.org/10.1080/07053436.2010.10707811>
- Talen, Emily (2015), "Do-it-Yourself Urbanism: A History". Journal of Planning History, 14(2), 135-148. <http://doi.org/10.1177/1538513214549325>
- Url1:<http://gecicimudahale.org/projeler/kemeraltina-gecici-mudahale/atelye-calismalari/> (erişim tarihi: 05.04.2016)
- Url 2: <http://www.sokakbizim.org/ayda-bir-gun-sokak-bizim/> (erişim tarihi: 06.04.2016)
- Url3:<http://haberciniz.biz/2-izmir-otomobilsiz-kent-gununde-bisiklet-tesvik-edilecek3612167h.htm> (erişim tarihi: 12.04.2016)
- Url4:<http://www.ih.com.tr/haber-bu-da-vatandasin-uyari-levhasi-285049/> (erişim tarihi 05.04.2016)
- Url5:<http://www.netgazete.com/yasam/izmir-focada-engelli-yolunu-igal-edenlere-carpici-uyari-683968> (erişim tarihi 06.04.2016)